

खंडोबाचे नवरात्र

दिन विशेष : रविवार हा खंडोबाचा मानण्यांत आलेला आहे. सोमवती अमावस्या, चैत्री, श्रावणी व माघी पौर्णिमा, चंपाषष्ठी व महाशिवरात्र ह्या दिवसांना विशेष महत्व आहे. मल्हारी-मार्तंड हा शिवाचा भैरव अवतार मानला असल्याने रविवारला महत्व आले असावे. चैत्री पौर्णिमा हा मार्तंड-भैरवाचा अवतार दिन आहे. श्रावणी पौर्णिमेस मल्हारी व बाणा यांचा विवाह झाला. माघी पौर्णिमा हा म्हाळसेचा जन्म दिवस आहे. तर मार्गशीर्ष शुद्ध षष्ठी म्हणजेच चंपाषष्ठी या दिवशी खंडोबा, ऋषींच्या विनंतीला मान देऊन मणी-मल्लाचा वध करूनलिंगद्वय रूपाने प्रगट झाले.

महाराष्ट्र आणि कर्नाटकांतील बारा प्रसिद्ध स्थाने :

महाराष्ट्र: १) कडे-कऱ्हे पठार, जेजुरी २) निमगाव ३) पाली-पेंबर सातारा ४) नळदुर्ग (धाराशीव-उस्मानाबाद) ५) शेंगुड (अहमदनगर) ६) सातारे (औरंगाबाद) ७) माळेगाव

कर्नाटक: १) मैलारपूर-पेंबर (बिदर) २) मंगसूल्ली (बेळगाव) ३) मैलारलिंग (धारवाड) ४) देवरगुडू (धारवाड) ५) मण्मैलार (बळ्ळारी). बरीचशी माहिती श्रीखंडोबा विशेषांक

१९७८ "प्रसाद" या मासिकामधून साभार घेतली आहे.

खंडोबा हे अनेक कुटुंबे आपले कुलदैवत म्हणून मानतात. खंडोबाला मणि-मल्लाचा वध केला म्हणून मल्लारी (मल्हारी), मैलार, तसेच (म्हाळसाचादेवीचा पती म्हणून) म्हाळसाकांत, मार्तंडभैरव, किंवा (स्कंद पर्वतावरील खंडा घेऊन दैत्याचा वध करणारा म्हणून) खंडोबा म्हणतात. स्कंद पर्वतावरील श्रीशंकर आपल्या खडगासह मल्लासुराचा वध करण्यास आला, त्यावेळी खडगाला खंडा असे नांव पडले. हा श्रीशंकरांचा अवतार खंडामंडित झाला म्हणून त्याला खंडोबा असे म्हणू लागले.

खंडोबाची वेशभूषा :

साधारणपणे विठ्ठलासारखी देहयष्टी, पांढरे धोतर, डोक्याला रुमाल, अंगरखा, उपरणे असा साधाच वेष असतो.

प्रमुख भक्ती :

बेल-भंडार वाहणे हीच त्याची प्रमुख भक्ति होय. हळदपूड, सुक्या खोबऱ्याच्या वाट्या एकत्र करून तो प्रसाद व "येळकोट येळकोट जय मल्हार" हा गजर करतात. याचा अर्थ असा लावतात, की हे खंडेराया, सर्वत्र भरपूर अन्न-धान्य पिकू दे. ज्यायोगे सर्वत्र सुकाळ होईल आणि आम्हाला भरपूर दान-धर्म करता येईल.

खंडोबाच्या हातांतील वस्तु :

खंडोबाच्या चार हातांत खडग, त्रिशूळ, डमरु व रुधिर मुंडासह पानपात्र असते. जवळ कुत्रा असतो.

मानप्रमाणे प्रथम मान नंदीला, नंतर घोड्याला व नंतर कुत्र्याला असा असतो.

देवस्थाने :

महाराष्ट्रांत व कर्नाटकांत खंडोबाची बरीच देवस्थाने आहेत. मोठ्या प्रमाणावर यात्रा भरणारी एकंदर प्रमुख अशी अकरा स्थाने आहेत.

- १) जेजुरी (पुणे)
- २) शेबुड (अहमदनगर)
- ३) निमगाव दावडी (पुणे)
- ४) सातारे (औरंगाबाद)
- ५) पाली-पेंबर (सातारा)
- ६) मंगसुळी (बेळगांव)
- ७) मैलारलिंग (धारवाड)

८) मैलार देवगुडु (धारवाड)

९) मण्णमैलार (बल्लारी)

१०) मैलापुर-पेंबर (बिदर)

११) नळदुर्ग-धाराशी (उस्मानाबाद).

श्री क्षेत्र जेजुरी :

जेजुरी हे गांव पुण्याच्या आग्नेयेस ३० मैलावर पुणे-पंढरपुर रस्त्यावर आहे. उंच डोंगरावरील हे देवस्थान पूर्वाभिमुख आहे. या मंदिरांत असणाऱ्या राममंदिरात एक लेख आहे. त्याप्रमाणे हे स्थान ज्येष्ठ कृष्ण १३, शके १७९२ मध्ये श्री रामचंद्र मल्हार ढगे जोशी, बायजाबाईचे जेऊर यांनी बांधले असा उल्लेख आहे. गडकोटावर दोन्ही बाजूंनी उघड्या असणाऱ्या ६३ ओऱ्या आहेत.

जेजुरी हे सह्याद्री च्या कुशीत वसलेले गाव साक्षात मल्हारीच येथे नांदतो आहे. श्री शंकराने मार्तंड भैरव अवतार इथेच धारण केला. दक्षिणे मध्ये मणि-मल्लाचा संहार केल्यानंतर आपली राजधानी ही येथेच वसवली. मार्तंड भैरवाच्या मुळ अवतार ठिकाणाला म्हणजेच सह्याद्री च्या या डोंगररागांना जयाद्री नाव लाभले. आणि काळाचे ओंघात त्याचे जेजुरी झाले. या मल्हारीस हळद प्रिय म्हणून येथे येणारा प्रत्येक भक्त मुक्त हाताने हळदचूर्ण उधळीत असतो. उत्सवामध्ये तर सारा आसमंत

व परिसर भंडाराने सुवर्णमय होतो, म्हणूनच जेजुरीला सुवर्णनगरी म्हटले जाते.

श्री क्षेत्र पाली क्षेत्रात खंडोबा-म्हाळसा येथे विवाहबद्ध झाले, सातारा जिल्ह्यात तारळी नदी काठी वसलेला निसर्गरम्य गाव नेहमी भक्तांनी फुललेला असतो, आजही पौष महिन्यात खंडोबा म्हाळसा यांचा विवाह येथे संपन्न होतो, मूळात या गावचे नाव राजापुर येथे पालाई नावाची एक गवळण राहत होती तीच्या भक्तीमुळे श्री खंडोबा येथे लिंगरूपाने प्रगट झाले तिच्या नावावरूनच या गावास पाल अथवा पाली हे नाव प्राप्त झाले.

श्री क्षेत्र नळदुर्ग / अणदूर :

नळदुर्ग हे गावं सोलापूरच्या ईशान्येस साधारण ३० मैलावर आहे. असे सांगतात की या ठिकाणी खंडोबाची तीन स्थाने आहेत. शके १५३६ मध्ये एक स्थान किल्ल्यात होते. असे कागदपत्रात आहे. नळदुर्ग गावाच्या उत्तरेस दोन एक मैलांवर दोन स्थाने जवळ जवळच आहेत. अहिल्याबाईने बांधलेले देवालय आज प्रसिद्ध आहे. सुमारे तीन मैलांवर अणदूर गांवी खंडोबा वसतीस असतो असे भक्त मानतात.

नळदुर्ग व अणदूर ही दोन गावे ऐतिहासिक वारसा सांगणारी आहेत. या दोन ही ठिकाणी खंडोबाची मंदिरे आहेत.

अणदूर येथे खंडोबा वर्षातील १०.२५ महिने व नळदुर्ग येथे १.७५ महिने वास्तव्य करतात असे मानले जाते. यामूळे हे खंडोबाचे एकच स्थान मानले जाते. श्री खंडोबा व बाणाई यांचा विवाह येथेच संपन्न झाला, येथील नळराजाची पत्नी दमयंती ही खंडोबा भक्त होती तीच्या भक्तीमूळे खंडोबा प्रथम या ठिकाणी आले. उस्मानाबाद - सोलापूर या महामार्गावर उस्मानाबाद पासून ५८ किमी व सोलापूरपासून ४८ किमी अंतरावर नळदुर्ग आहे. नळदुर्ग मधून महामार्गाने सोलापूर कडे जाताना ४.५ किमी वर दक्षिणेकडे अणदूर कडे जाणारा रस्ता लागतो. मंदिरांची झालेली स्थलांतरे, यात्रांचे बदलेल्या जागा व अनेक धार्मिक संघर्ष आणि इतिहासाची पार्श्वभूमी असणारी ही भूमि इतिहासाच्या पाउल खूणा घेउन नांदत आहे.

श्री क्षेत्र मृणमैलार :

खंडोबा कर्नाटक मध्ये मैलार या नावाने ओळखला जातो. हे गाव येथील मैलार मंदिरासाठी प्रसिद्ध असल्याने या गावास मैलार हेच नाव प्राप्त झाले आहे. या गावास मृणमैलार या नावानेही ओळखले जाते. येथील मंदिरातील मैलाराची मूर्ती माती पासून बनवलेली आहे, अशी लोकांची श्रद्धा आहे यामूळे मृणमैलार असेही म्हणतात. हा परिसर खंडोबा व मणि-मल्ल दैत्य युद्ध भूमि आहे व याच ठिकाणी मार्तंड भैरवने मणि मल्ला

चा वध केला व लिंग रुपाने वास केला येथे ऋषीमुनींनी
मातीच्या मैलाराची मूर्ती बनवली तीच ही मूर्ती असल्याचे
स्थानिक लोक सांगतात. मृणमैलार कर्नाटक राज्यातील बल्लारी
जिल्ह्यात तालुक्याचे ठिकाण असलेल्या हाडगल्ली पासून ४०
किमी अंतरावर आहे. गुंतल व राष्ट्रीय महामार्ग क्रं ९ वरील
राणीबेनुर येथून ३४ किमी आहे.

श्री क्षेत्र देवरगुड्डा :

पुणे-बंगलोर मार्गावर पुण्यापासून साधारणपणे ४००
मैलावर देवरगड्ड हे स्टेशन आहे. तेथून डोंगरावरील हे देवस्थान
४ मैलावर आहे. हे देवस्थान चुन्या-मातीचे आहे. मंदिराची
शिखरे खुजी वाटतात. या देवस्थानास शके १६३८ ते १७६७
पर्यंत अनेक देणग्या मिळाल्याचे शिलालेख व कागदपत्रे आहेत.

देवरगुड्डा हे कर्नाटकातील मधील गाव मैलार मंदिरासाठी
म्हणजेच खंडोबा मंदिरासाठी प्रसिद्ध आहे. या गावाचे मुळनाव
गुडगुड्डापूर म्हणजेच टेकडीवरील गाव पण येथील मंदिरामुळे
देवाचे टेकडीवरील गाव म्हणून देवरगुड्डा झाले. खंडोबाने
ज्यामणि मल्ल राक्षसांचा वध केला, त्या राक्षसांचे राजधानीचे हे
गाव त्यांचे मृत्यू समयीच्या विनंती वरून देवाने त्यांचे प्रेतासन
करून येथे वास केला अशी जनश्रुती आहे. टेकडीवर वसलेले हे
गाव सुंदर आहे. देवरगुड्डा कर्नाटक राज्यात असून राष्ट्रीय
महामार्ग ९ वर धारवाड कडून बंगलोर कडे जाताना मोतीबेनुर

गावाचे पुढे ९ किमी अंतरावर रस्त्याचे पूर्व बाजुस देवरगुड्डा कडे जाण्यासाठी कमान दिसते येथून ८ किमी अंतरावर देवरगुड्डा आहे. राणीबेनुर - गुंतल रस्त्यावर देवरगुड्डा असल्याने या मार्गावरून ही येथे पोहचता येते.

श्री क्षेत्र आदिमैलार :

आदिमैलार हे कर्नाटक मधील खंडोबाचे प्रसिद्ध क्षेत्र कर्नाटक मध्ये खंडोबा मैलार या नावाने ओळखला जातो. खंडोबा विषयक आद्य ग्रंथ 'मल्हारी महात्म्य' याची ही जन्म भूमि या ग्रंथात शेवटी या क्षेत्राचे वर्णन करण्यात आलेले आहे. ज्या ऋषीमूळे शंकराने मार्तंड भैरव अवतार धारण केला, त्यांची ही तपोभूमी, यामूळे या क्षेत्रास आदिमैलार म्हटले जाते. आदिमैलार कर्नाटक राज्यातील बिदर जिल्ह्यात, बिदर पासून २० किमी अंतरावर आहे. हे मंदिर सपाटीवर असून गाडी रस्त्याने थेट मंदिरा पर्यंत पोहचता येते. मंदिरास प्रशस्थ आवार असून कोटाचे पूर्वद्वार भव्य आहे.

श्री क्षेत्र सातारे :

हे गांव औरंगाबाद स्टेशनपासून २ मैलांवर आहे. येथे चंपाषष्ठीला फार मोठी यात्रा भरते.

श्री क्षेत्र पाली :

पाली हे गाव सातारा-कोल्हापूर रस्त्यावर साताऱ्यापासून १५ मैलावर आहे. सातारा तालुक्यांतील अतीत या गावाजवळ ते ५ मैलावर कऱ्हाड तालुक्यांत आहे. या मंदिऱ्याओवरीत ँक शिलालेख आहे. हे देवस्थान शके १६९४ मध्ये चैत्र वद्य १३, गुरुवार या दिवशी श्री. गणेश खंडो व श्रीमहिपत खंडो पारगावकर यांनी बांधले.

श्री क्षेत्र मंगसुळी :

मंगसुळीचे हे देवस्थान बेळगांव जिल्ह्यांत अथणी तालुक्यांत आहे. येथे अश्विन महिन्यांत मोठी यात्रा भरते आणि अश्विन शुद्ध द्वादशीस भंडारा होतो. या ठिकाणी वाघ्या साखळदंड तोडतो. व त्यावरून भविष्यही वर्तविले जाते.

श्री क्षेत्र मैलारलिंग :

हे स्थान धारवाडपासून सुमारे २ मैलावर आहे. उंच टेकडीवरील हे देवस्थान पूर्वाभिमुख आहे.

खंडोबाची उपासना :

खंडोबाचे उपासक मार्गशीर्ष प्रतिपदेपासून मार्गशीर्ष षष्ठीपर्यंत सटीचे नवरात्र म्हणून कुळधर्म पाळतात. प्रतिपदेला

सकाळी लवकर उठून सडा-संमार्जन करावे. नंतर नवरात्र बसविणान्याने स्नान करून शुचिर्भूत व्हावे.

खंडोबाची पूजा :

खंडोबाची तांदळा, शिवलिंग व चतुर्भुज मूर्ती या तिन्ही रुपकांची पूजा होते. बरोबर कुत्रा व घोडे मात्र असतातच. लग्नसमारंभांतच खंडोबाचा टाक घेतात. घरी त्याच टाकावर नवरात्र बसविले जाते. देवाची स्वच्छता, घासपूस करून पूजा करावी. कापूर-चंदनमिश्रीत पाणी एका भाड्यांत घेऊन ते पूजेसाठी वापरावे. पूजा करताना सुगंधि फुले, गुलाल, व भंडारा वहावा. भंडारा लावलेले तांदूळाचे दाणे वहावेत. पूजा करतांना देवाला प्रिय तांबडी, निळी, पांढरी कमळे व इतर त्या रंगाची फुले, पारिजातक, झेंडूची, मालती फुले अर्पण करावीत.

पत्री :

पत्री म्हणून देवाला नागवेलीची पाने, बिल्वपत्रे, हळदीची पाने, अशोकपत्रे, तुळसीपत्रे, दुर्वाकुरपत्रे, आंब्याची पाने, जाईची, कवठाची, जांभळीची, सबजाची पाने देवास विशेष प्रिय आहेत, असे मल्हारी महात्म्यामध्ये म्हटले आहे. मिळतील ती पत्री-पाने देवास वहावी. देवासमोर सुगंधी धूप जाळावा.

उत्तम वस्त्रे, अलंकार देवास अर्पण करावेत. देवासमोर वाटीत दूध ठेवावे. त्रयोदशगुणी पानाचा विडा देवाला अर्पण करावा. देवावर पहिल्या दिवशी विड्याच्या पानांची माळ बांधतात. देवाजवळ अखंड तेला-तूपाचा नंदादीप सहाही दिवस तेवत ठेवतात. देवाला रोज माळ वाहतात, देवाची रोज पूजा, नैवेद्य व आरती करतात. आरतीसाठी पीठाचे दिवेही केले जातात. सहा दिवसांपैकी एका दिवशी तरी उपवास करावा. मल्हारी महात्म्याचे, मल्हारी स्तोत्रांचे श्रवण नवरात्राच्या या दिवसांत फार फलदायी होते.

महानैवेद्य :

सटीच्या दिवशी पुरणपोळीचा नैवेद्य, वांग्याचे भरीत-बाजरीच्या रोडग्याचा नैवेद्य दाखवितात. खंडोबाच्या नैवेद्याला चातुर्मास सोडून आठ महिने वांगी चालतात. महाराष्ट्रांत चातुर्मासांत कांदा, लसूण, वांगी वर्ज्य असतात. कांदा फक्त चंपाषष्ठीच्याच दिवशी चालतो. चंपाषष्ठीस ब्राह्मण-सुवासीनीस भोजन, वाघ्या-मुरळीस भोजन घालावे. भोजनानंतर त्यांना पानविडा-दक्षिणा देऊन नमस्कार करावा. तसेच खंडोबाची वाहने कुत्रा व घोडा यांनाही खाऊ घालावे. सटीच्या दिवशी

देवासाठी तेल व नैवेद्य नेतात. तळी भरणे-उचळणे हाही नवस प्रकार करतात. नंतर नवरात्र उठवतात.

वारी मागणे :

काही घरांतून चंपाषष्ठीच्या दिवशी वारी मागण्याची पद्धत आहे. या दिवशी नैवेद्य म्हणून पुरणपोळी करतात. जेवावयास ब्राह्मण, वाघ्या-मुरळीस बोलावतात. जेवण वाढले की घरांतील सर्वजण ब्राह्मण, वाघ्या-मुरळीकडून 'वारी खंडोबाची' म्हणून त्यांच्या पानांतून पुरणपोळी घेतात आणि ती प्रसाद म्हणून खातात. वारीचा अजुनही एक प्रकार म्हणजे खंडोबाच्या रविवार या पवित्र दिवशी काही घराण्यांत वारी मागतात. ताम्हण घेऊन पाच घरी 'वारी खंडोबाची' म्हणून ओरडतात. साधारणपणे कोरडे पीठ वारीत दिले जाते. त्याची घरी येऊन भाकरी बनवून ती घरातील सर्वजण प्रसाद म्हणून खातात. यामुळे अशा घरास खंडोबा अन्न-धान्याची कमतरता कधीच भासू देत नाही, असा समज आहे.

दान-धर्म :

या नवरात्रांत आपल्या शक्तीनुसार खंडोबासाठी म्हणून दान-धर्म करावा. अन्नदानास फार महत्त्व आहे. कुंकू-अक्षतांसह पान-विडा द्यावा.

दिवटी-बुधले :

दिवटी- बुधले याचे महत्व असे आहे की मणिमल्लाचा वध केल्यानंतर देवाच्या ठिकाणी अंधार होता तो जावा म्हणून भक्तांनी उजव्या हातात सोन्याचे, पितळ्याची किंवा लोखंडाची दिवटी घेऊन ती पेटवावी आणि देवास ओवाळावे. ओवाळताना पायापासून डोक्यापर्यंत देवास ओवाळावे. नंतर दिवटी डाव्या हातात घेऊन उजव्या हाताने पूजा करावी. नैवेद्य झाल्यावर ती दिवटी दुधांत शांत (विझवावी.) करावी, व ते दूध सर्वांनी तीर्थ म्हणून घ्यावे. लग्नकार्यात अगर नंतर गोंधळ घालणे म्हणजेच मल्हारीची स्तुतीपर गाणी गाणे ऐकणे, देवास त्यासाठी पाचारण करणे. याही प्रचलीत प्रथा आहेत.

खंडोबाचे षड्रात्र उत्सव म्हणजे काय? घटस्थापना कशी करावी?

॥ चंपाषष्ठी दिवसी अवतार धरिसी मणी मल्ल दैत्यांचा संहार करिसी
॥॥

चंपाषष्ठी चा करिती जे करिती कुळधर्म त्याचे होत आहे परिपूर्ण धर्म ॥

चंपाषष्ठी :

श्रीखंडेरायाच्या उपासनेतील अत्यंत महत्वपूर्ण उत्सव, श्रीमल्हारी मार्तंडाचे षडरात्रोत्सावाचा सांगता दिवस. या दिवशी मार्तंड भैरवाने मल्लासुर दैत्याचा संहार केला व

भूतलावरील अरिष्ठ टाळले. विजायोत्सावामध्ये देवगणांनी मार्टंड भैरावावर भंडारा बरोबरच चंपावृष्टी अर्थात चाफ्याची पुष्पवृष्टी केली म्हणूनच मार्गशीर्ष शुद्ध षष्ठीला चंपाषष्ठी असे नाव मिळाले. आपल्या घरातील सर्वांना सुख-समाधान आणि आरोग्यपूर्ण जीवनाचा आनंद मिळावा, तसेच आपल्यावर येणारी संकटे नाहीशी व्हावीत यासाठी षडरात्रोत्सव कालावधीत आपल्या घरामध्ये रुढी प्रमाणे कुळधर्म कुलाचार पाळावेत. मांसाहार, मद्यपान करू नये, विषयाच्या आहारी जावू नये. घरामध्ये व्रत पाळावे, उपवास करावा, आचरण शुद्ध ठेवावे. घरातील वातावरण मंगलमय आणि प्रसन्न राहील यासाठी सर्वांनी कटाक्षाने प्रयत्न करावेत.

साहित्य :

कुंभ कलश, विड्याची पाने, सुपारी, छोटी नाणी, कलशाला बांधण्यासाठी दोरा, धूप-दीप, गुगुळ, कुंकू, हळद, अक्षता, गुलाल, पंचामृत इत्यादी पूजेचे साहित्य अमावस्येच्या दिवशीच जमवून ठेवावे. प्रतिपदेला प्रातःकाली उठून स्नानादी आटोपून सर्व देव टाक पंचामृताने प्रक्षालित करून देवघर स्वच्छ करून घ्यावे. चंदन पाट किंवा चौरंगावर नवीन वस्त्र टाकून कुळाचाराप्रमाणे माती अथवा भंडार पात्रामध्ये पाण्याचा कलश ठेऊन त्यावर नागवेलीची पाने नारळ ठेवून विधीवत घटस्थापना करावी. घटाच्या डाव्या बाजूस जोड पानावर म्हाळसा देवीच्या

प्रीत्यर्थ सुपारी ठेवावी व उजव्या बाजुस जोडपानावर बानु
देवीच्या प्रीत्यर्थ सुपारी पुजन करावे. नवरात्रीमध्ये अखंड ज्योत
लावतो तशीच षड्रात्र उत्सवातही देवासमोर अखंड ज्योती
प्रज्वलीत करावी परंतु तत्पूर्वी या गोष्टी लक्षात ठेवाव्यात...

०१. षड्रात्र उत्सवात देव खंडेरायाच्या घटासमोर सहा दिवस
अखंड ज्योत लावली जाते. देवासमोर एक तेलाची आणि एक
शुद्ध तुपाची ज्योत लावावी.

०२. मंत्र महोदधि (मंत्राच्या शास्त्र पुस्तका) नूसार अग्नीसमोर
करण्यात आलेल्या जपाचा साधकाला हजारपट जास्त फळ प्राप्त
होते. असे म्हटले जाते की,

दीपम घृत युतम दक्षे, तेल युतः च वामतः।

अर्थ - तुपाचा दिवा देवाच्या उजव्या बाजूला आणि तेलाचा दिवा
देवाच्या डाव्या बाजूला ठेवावा.

०३. अखंड ज्योत संपूर्ण सहा दिवस प्रज्वलित राहणे आवश्यक
आहे. यासाठी एका छोट्या दिव्याचा उपयोग करावा. अखंड
दिव्यामध्ये तेल, तूप टाकायचे असल्यास किंवा वात ठीक
करायची असल्यास छोटा दिवा अखंड दिव्याच्या मदतीने
प्रज्वलित करून बाजूला ठेवावा.

०४. अखंड दिवा ज्योत ठीक करताना विझला तर छोट्या दिव्याने अखंड दिवा पुन्हा प्रज्वलित करावा. सहा दिवस घटावरती वेगवेगळ्या फुलांच्या माळा वाहाव्यात. मंत्र जप जागरण, भजन, गायन करावे. चंपाषष्ठीच्या दिवशी देवाला पुरणावरणाचा नैवेद्य तसेच वांग्याचे भरीत भाकरीचे रोडगे असा नैवेद्य दाखवावा. तळीभंडार करून घटोत्थापन करावे. या सहा दिवसात मार्तंड भैरव स्तोत्राचे, मल्हारीविजय ग्रंथांचे वाचन करावे.